

บทบรรณนิทัศน์
การย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
หนังสืออ้างอิง: การศึกษาเชิงลึก: การจับกุม กักขัง และการส่งกลับประเทศ

เครือข่ายการย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงได้ตั้งคำถามไว้ในหนังสืองานวิจัยเล่มที่สามอย่างน่าสนใจไม่
ใช่แค่ประเด็นเรื่องความชอบธรรมในกระบวนการที่ใช้แต่รวมถึงเหตุผลที่ใช้ในการจับกุม กักขัง
และการส่งกลับประเทศที่ได้ปฏิบัติต่อแรงงานข้ามชาติในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
หนังสือเล่มนี้นับเป็นผลสัมฤทธิ์จากการวิจัยร่วมกันจากหลายประเทศ
ซึ่งประกอบไปด้วยสมาคมแรงงานข้ามชาติ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรมหาชน สถาบันวิชาการ
ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศพม่า กัมพูชา ลาว ไทย เวียดนาม และยูเนี่ยน ประเทศจีน

เพื่อยุติการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนที่แรงงานข้ามชาติต้องเผชิญอยู่เป็นประจำในช่วงของการจับ
การกักขัง และส่งกลับประเทศ รายงานฉบับนี้มีข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลต่างๆในอนุภูมิภาคนี้คือ

- ยุติการทำให้แรงงานเป็นอาชญากร
- ยกเลิกข้อกำหนดซึ่งนำไปสู่การละเมิดและการแสวงหาประโยชน์จากสถานะการทำงานซึ่งทำใ
ให้แรงงานข้ามชาติมีความเปราะบางต่อการถูกจับ กักขังและส่งกลับประเทศ และ
- ปฏิรูปกระบวนการจับกุม การกักขัง และการส่งกลับประเทศ
เพื่อมั่นใจว่ากระบวนการดังกล่าวจะดำเนินไปตามครรลองของมนุษยธรรม โปร่งใส
และคำนึงถึงความชอบธรรมทางกฎหมาย

ยุติกระบวนการทำให้แรงงานเป็นเสมือนหนึ่งอาชญากร

งานศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าการขาดช่องทางทางกฎหมายในการย้ายถิ่นที่แรงงานจะเข้าถึงได้ในอนุภูมิภาค
ภาคนี้ส่งผลให้เกิดภาวะจำยอมที่แรงงานต้องหลบหนีเข้าเมืองผ่านช่องทางชายแดน
และส่งผลต่อความปลอดภัยในชีวิตของตนเอง
ชีวิตของแรงงานจึงถูกวางบนสถานการณ์ที่สุ่มเสี่ยงเมื่อแรงงานต้องหลบซ่อนในการระหว่างที่พวกเขาย้าย
ถิ่น อาทิ การหลบซ่อนตัวในรถตู้คอนเทนเนอร์ เสี่ยงภัยมาทางเรือ
การเดินทางข้ามชายแดนฝ่าทุ้งกับระเบิด
ยิ่งไปกว่านั้นการทำให้แรงงานเป็นเสมือนหนึ่งอาชญากรกลายเป็นการเปิดช่องทางที่นายหน้าสามารถฉ้อ
โกงและขูดรีด อีกทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทุจริตทำการรีดไถหาผลประโยชน์

เครือข่ายการย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงเสนอให้รัฐบาลจัดหาช่องทางที่เหมาะสมสำหรับทุกคน
เพื่อวัตถุประสงค์ในการการย้ายถิ่นทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย
และเสนอว่าหากรัฐมีความห่วงใยในเรื่องที่ว่าแรงงานข้ามชาติจะมาถึงประเทศปลายทางโดยที่ไม่มีเอกสาร
การเยียวยาปัญหาโดยง่ายคือจัดให้มีเอกสารรับรองสถานะ ณ ชายแดนรัฐนั้นๆ
หากแรงงานสามารถเข้าถึงช่องทางด้านกฎหมาย ณ จัดหางานบริเวณชายแดน
แรงงานข้ามชาติจะสามารถเดินทางได้ถูกกฎหมายและเปิดเผยไปยังสถานที่ทำงาน
และไม่ต้องอาศัยการเดินทางที่ต้องหลบซ่อนตัว

นอกจากนี้ในหนังสือยังชี้ให้เห็นว่า หลังจากที่แรงงานข้ามชาติได้เข้ามายังประเทศปลายทางแล้ว ความขัดแย้งของการบังคับใช้กฎหมาย ก่อให้เพิ่มบรรยากาศที่หวาดระแวง การแบ่งแยกแตกต่าง ความแค้นเคือง ขณะที่มีการทำให้แรงงานข้ามชาติเป็นอาชญากร ด้วยเหตุผลของการไม่จดทะเบียนขออนุญาตทำงาน หรือไม่สามารถแสดงใบอนุญาตทำงาน มูลเหตุดังกล่าวควรจะมีไปที่ความล้มเหลวของนายจ้างที่ไม่ประสงค์จะจดทะเบียนแรงงาน หรือยึดถือครอบครองใบอนุญาตทำงานของแรงงานข้ามชาติเหล่านั้นไว้ ซึ่งนายจ้างไม่เคยเป็นเป้าในดำเนินการด้านกฎหมายเลย ดังนั้น แรงงานข้ามชาติผู้ซึ่งเข้าใจเป็นอย่างดีว่าพวกเขาจำต้องเคารพในกฎหมายของประเทศเจ้าบ้าน จึงยากสำหรับพวกเขาในการปฏิบัติตามกฎหมายในขณะที่นายจ้างมิได้ปฏิบัติตามกฎหมายในครรถองเดียวกัน

ยกเลิกข้อกำหนดซึ่งนำไปสู่การละเมิดและการแสวงหาประโยชน์จากสภาวะการทำงานซึ่งทำให้แรงงานข้ามชาติมีความเปราะบางต่อการถูกจับ กักขังและส่งกลับประเทศ

ระบบขั้นตอนการขอใบอนุญาตทำงานนั้นสร้างและก่อให้เกิดระดับของภาวะพึ่งพิงที่ไม่เป็นธรรมชาติของแรงงานข้ามชาติให้ต้องขึ้นอยู่กับนายจ้าง ไม่เฉพาะแต่การพึ่งพิงอันเกี่ยวเนื่องกับเงื่อนไขของงาน แต่ยังนำไปสู่การพึ่งพิงด้านที่อยู่อาศัย อาหาร รวมถึงสถานภาพการเข้าเมือง ข้อกำหนดที่ถูกสร้างขึ้นนั้นบีบบังคับให้แรงงานจำต้องยอมรับอย่างไร้เงื่อนไข ยิ่งสร้างตัวเลขการละเมิดที่เกิดขึ้นกับแรงงานมากขึ้นเป็นทวีคูณ ทั้งการถูกจับกุม การกักขัง รวมถึงการส่งแรงงานข้ามชาติกลับประเทศ ในขณะที่เดียวกันกฎเกณฑ์เหล่านั้นยังก่อให้เกิดการเสียดุลยของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนายจ้างและลูกจ้างมากขึ้นซึ่งนายจ้างสามารถหาประโยชน์ได้จากการขูดรีดและกดขี่แรงงานข้ามชาติ

เงื่อนไขการทำงานที่ขูดรีดและละเมิดนั้นผลักดันให้แรงงานเข้าสู่สถานภาพที่ผิดกฎหมาย และสุ่มเสี่ยงต่อการเข้าสู่วังวนของการถูกจับ ถูกกักขัง และการถูกผลักดันกลับประเทศในที่สุด ฉะนั้น หากแรงงานข้ามชาติต้องการออกจากวงจรการขูดรีด แสวงหาประโยชน์ทั้งในแง่ของการทำงานและการเปลี่ยนนายจ้าง พวกเขาจึงไม่มีหนทางใดนอกเสียจากการต้องยอมทิ้งสถานภาพทางกฎหมาย ซึ่งจะทำให้แรงงานมีความเสี่ยงในการถูกจับ และเมื่อแรงงานข้ามชาติพยายามที่จะลุกขึ้นมาต่อรองเพื่อสภาพงานที่เป็นธรรม แรงงานก็ถูกนายจ้างลอบแพหรือเพิกถอนในอนุญาตทำงาน หรือในกรณีที่แรงงานข้ามชาติจดทะเบียนตามกฎหมาย และมีใบอนุญาตทำงานพวกเขายังสามารถถูกจับกุมเนื่องจากนายจ้างได้ยึดใบอนุญาตทำงานนั้นไว้

กฎเกณฑ์อื่นที่ถูกบังคับใช้และรายงานได้ทำการไฮไลต์ไว้ อาทิ การจำกัดการเดินทาง กำหนดระยะเวลาการจดทะเบียน และข้อจำกัดว่าใครสามารถจดทะเบียนหรือรวมกลุ่มได้ หากแรงงานข้ามชาติไม่สามารถแสดงออกถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านี้ได้ และนั่นก็ยิ่งตอกย้ำวัฏจักรของแรงงานต่อความเสี่ยงต่อการถูกจับ ถูกกักขัง และการถูกผลักดันกลับประเทศ

รายงานฉบับนี้ได้เสนอความเป็นไปได้ในการสร้างจุดบริการครบวงจรในขั้นตอนเดียว เพื่อให้แรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียนสามารถเข้าถึงการจดทะเบียนได้ในสถานที่ทำงาน หรือสถานประกอบการของนายจ้าง ซึ่งทางเลือกที่น่าเสนอนี้นับเป็นมาตรการการบังคับใช้ที่น่าจะใช้ได้

ปฏิรูปกระบวนการจับกุม การกักขัง และการส่งกลับประเทศ
เพื่อมั่นใจว่ากระบวนการดังกล่าวจะดำเนินไปตามครรลองของมนุษยธรรม โปร่งใส
และคำนึงถึงความชอบธรรมทางกฎหมาย

แรงงานข้ามชาติได้กล่าวว่าพวกเขาเป็นเป้าในการถูกจับกุมในทุกที่ ทุกสถานการณ์ ซึ่งพวกเขามีโอกาสในการปกป้องตนเองจากการถูกจับกุมน้อยมาก การสุ่มจับ ความไม่ไว้วางใจ ส่งผลให้ชีวิตของแรงงานข้ามชาติไม่สามารถเป็นอิสระจากความกลัวหรือภาวะไร้ความมั่นคงในชีวิต การเพิกเฉยต่อการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ได้คุกคามความมั่นใจใดๆที่แรงงานข้ามชาติมีในระบอบกฎหมาย ไม่รวมถึงความไม่พอใจและความตึงเครียด ในหลายกรณี กระบวนการการจับละเลยการเคารพในศักดิ์ศรีขั้นพื้นฐานหรือความปลอดภัยของแรงงานข้ามชาติ

“เราถูกจับในบ้านพักคนงาน...โดยตำรวจชาย 12 คน และตำรวจหญิง 2 คน ตำรวจตะโกนขึ้นว่าถ้าใครพยายามวิ่งหนีจะยิงทิ้ง ตอนนี้มีแรงงานพยายามวิ่งหนี บ้างก็กระโดดหนีลงคลอง แต่สุดท้ายแรงงานก็ถูกจับขณะขึ้นฝั่ง แรงงานชายถูกตำรวจลากคอกลับมา”
(แรงงานพม่าในแม่สอด)

แรงงานประมงชาวกัมพูชาที่จังหวัดระยองได้ให้สัมภาษณ์ว่าการจับกุมแรงงานประมงส่วนใหญ่จะกระทำในช่วงเวลาเที่ยงคืน ส่วนแรงงานกัมพูชาที่ขอทานในกรุงโซลจินันห์ ประเทศเวียดนามกล่าวว่า การจับกุมมักทำในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งนับว่าเพิ่มความเสี่ยงต่อชีวิตของแรงงานข้ามชาติ เครือข่ายการย้ายถิ่นในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมีข้อเสนอให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในอนุภูมิภาคนี้ยุติการจับกุมในเวลากลางคืนจนถึงรุ่งสาง

หลายกรณีการจับกุมแรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายถูกใช้เป็นเหตุผลในการเข้าค้นหาอาชญากร แรงงานหญิงชาวไทยใหญ่กล่าวว่า เมื่อเธอถูกตรวจค้นโดยทหารขณะข้ามชายแดนด่านหนองอุกที่ไม่เป็นทางการระหว่างรัฐฉานกับประเทศไทย “ที่ด่านมีกระท่อมเล็กๆ เราถูกนำตัวไปที่ห้องที่ละคน ผู้หญิงบางคนไม่ต้องการถูกเปลื้องเสื้อผ้า โดยเฉพาะชุดชั้นใน แต่พวกเขาก็ถูกบังคับให้ทำ” การตรวจค้นนั้นกระทำทั่วร่างกายของแรงงานหญิงในพื้นที่ลับตาโดยเจ้าหน้าที่ชาย นับว่าเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของแรงงานหญิง ซึ่งนำไปสู่การฉกฉวยโอกาสในการกระทำที่ละเมิดทางเพศที่มากกว่านั้น

ประเด็นเรื่องสถานะและระยะเวลาที่แรงงานข้ามชาติถูกกักขัง

ซึ่งแรงงานถูกส่งต่อจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งอย่างปราศจากคำอธิบายใดๆ
แรงงานข้ามชาติจากหลายประเทศกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า
พวกเขาไม่ได้รับการอธิบายถึงกระบวนการทางกฎหมาย รวมถึงระยะเวลาที่จะต้องถูกคุมขัง
แรงงานจำนวนหนึ่งกล่าวถึงประสบการณ์อันเลวร้ายของช่วงเวลาถูกกักขังว่า

*“ตอนที่ฉันโดนขังอยู่ที่คุกในสถานีตำรวจแม่สอด ฉันเห็นตำรวจ และ ‘สุนัขตำรวจ’
(แสดงภาษาพม่าหมายถึงล่ามตำรวจ) ซื้อเหล้าด้วยเงินที่ไถจากคนที่ถูกคุมขัง
และเมื่อตำรวจเมาเขาก็ก่นตำผู้หญิงที่อยู่ในคุกด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย
บางครั้งก็นำตัวผู้หญิงเหล่านั้น ไปตรวจค้นตัว โดยอ้างว่าต้องการค้นหายาบ้า
หากผู้ต้องขังชายร้องเรียนตำรวจก็จะเตะและแยกผู้คุมขังชาย ไปยังอีกห้องหนึ่ง
และถูกขังลึมไว้เช่นนั้นสองถึงสามเดือน โดยไม่มีการลงบันทึกใดๆ”*

แรงงานข้ามชาติเล่าถึงประสบการณ์ขณะที่ถูกส่งกลับประเทศว่า มีการล่าเลี้ยงแรงงานด้วยพาหนะเก่าๆ
อาหารและน้ำไม่เพียงพอกับจำนวนคน ไม่มีการหยุดพักให้เข้าห้องน้ำตลอดการเดินทางที่ยาวนาน
และถูกกระทำอย่างไรซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
ในประเทศกัมพูชาและลาวแรงงานข้ามชาติที่กลับประเทศตนถูกปรับหรือถูกเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองที่
องถิ่นบังคับให้ทำงานเพื่อถือเป็นค่าปรับในการเดินทางออกนอกประเทศโดยผิดกฎหมายก่อนที่แรงงานเห
เหล่านั้นจะสามารถกลับบ้านได้
แรงงานข้ามชาติจากพม่าอธิบายว่าทันทีที่พวกเขาถูกส่งกลับหลังจากนั้นพวกเขาก็หันกลับมาเพื่อกลับสู่ปร
เทศไทย

รายงานฉบับนี้พบว่าการขาดมาตรฐานของกระบวนการส่งผลให้แรงงานข้ามชาติรู้สึกว่าเขาถูกลดทอน
พลังในการที่จะร้องทุกข์เกี่ยวกับการที่พวกเขาถูกกระทำแรงงานมีความยากลำบากที่จะรู้ว่าสิทธิของพว
กเขาถูกละเมิดอย่างไรในเมื่อไม่มีมาตรฐานใดๆที่จะใช้ได้
เนื่องจากสิทธิแรงงานข้ามชาติมิได้ปรากฏและถือปฏิบัติในฐานะของสิทธิที่มนุษย์พึงมี ทว่า การปฏิบัติต่างๆ
ที่เกิดขึ้นกับแรงงานข้ามชาติกลับเป็นไปตามนโยบายและความอำเภอใจของเจ้าหน้าที่
ส่งผลให้นายจ้างและปัจเจกบุคคลใช้ช่องว่างของกฎหมายผลประโยชน์ด้านการเงินจากสิ่งทีแรงงานข้
ามชาติต้องจ่ายจากศักดิ์ศรีและความเป็นมนุษย์ของพวกเขา

This executive summary is available in the following languages:

*Burmese;
Cambodian (Khmer);
Chinese;
Laotian;
Thai; and
Vietnamese.*

In case of any inconsistencies, please refer to the English text.